

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/175/2005

SPOŁECZNE WIĘZI POLAKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2005 roku

- ❑ Przebywanie w gronie najbliższej rodziny jest najczęściej preferowanym sposobem spędzania wolnego czasu (w sensie doboru towarzystwa), jak również najczęstszą faktyczną formą wypoczynku. Najmniej popularny zaś jest odpoczynek w większym gronie - wśród znajomych lub obcych.
- ❑ W ciągu ostatnich dwunastu miesięcy respondenci stosunkowo więcej czasu niż wcześniej poświęcali swoim dzieciom (28%) oraz współmałżonkom (21%). Natomiast aż dwie piąte badanych (41%) ograniczyło w tym okresie kontakty z dalszą rodziną. Co trzeci (31%) mniej czasu niż wcześniej poświęcał swojemu rodzeństwu, a co czwarty rzadziej przebywał w towarzystwie kolegów i znajomych (28%), przyjaciół (26%) oraz rodziców (23%).
- ❑ W ostatnich sześciu latach wzrosła (z 78% do 83%) liczba osób przekonanych, że jest ktoś, na kogo mogą liczyć w każdej sytuacji. Nadal jednak co ósmy badany (12%) deklaruje, że ze wszystkimi problemami zwykle pozostaje sam i gdyby znalazł się w sytuacji, kiedy nagle wszystko się wali, np. brakuje pieniędzy, nie wie gdzie się w pracy albo w domu, nie wychodzą plany i nic się nie układa, to nie mógłby liczyć na niczyją pomoc ani radę.
- ❑ Wyraźnie maleje średnia liczba osób, na których pomoc zawsze możemy liczyć. Obecnie przeciętny dorosły Polak deklaruje, że zna dwie takie osoby.
- ❑ Ogromna większość Polaków (85%) nie czuje się osamotniona, w tym niemal połowa (47%) twierdzi tak zdecydowanie. Do permanentnego poczucia osamotnienia przyznaje się co siódmy badany (14%).
- ❑ Mimo że stosunkowo niewielu Polaków ma poczucie osamotnienia, blisko dwie trzecie (65%) twierdzi, że zdarzają się sytuacje, kiedy mimo wszystko odczuwa samotność - bardzo często bądź zawsze (9%), czasami (29%) lub bardzo rzadko (27%). Uczucia osamotnienia zupełnie nie zna jedynie co trzeci respondent (34%).

Istnieją opinie, że zachodzące w ostatnich latach szybkie zmiany społeczne i gospodarcze mają obok wielu pozytywnych skutków, związanych m. in. z rozwojem i ułatwianiem ludzkiej egzystencji, również swoje negatywne strony odczuwalne w życiu społecznym. Chodzi między innymi o pogłębiającą się izolację między ludźmi, zanikanie bliskich kontaktów interpersonalnych oraz rozpowszechnianie się poczucia osamotnienia¹. Bezpośrednich przyczyn tych zjawisk upatruje się m. in. w ciągłym dążeniu do zwiększania wydajności pracy, nastawieniu na ustawiczną edukację i specjalizację, co wymaga znacznych dodatkowych nakładów czasu i energii. Zwraca się także uwagę na wzmożoną mobilność społeczną, związaną m. in. z procesem urbanizacji i masowymi migracjami ludności ze wsi do miast, co z kolei sprzyja nasilaniu się zjawiska anonimowości, zwłaszcza w największych aglomeracjach. Za jeszcze inną przyczynę uznaje się gwałtowny rozwój mediów i coraz bogatszą ofertę programów i seriali telewizyjnych, które zdają się tworzyć sztuczne więzi społeczne, wypierając tym samym naturalne kontakty międzyludzkie.

W październikowym badaniu² postanowiliśmy sprawdzić, w jakim stopniu problem społecznej izolacji oraz poczucie osamotnienia są obecne w polskim społeczeństwie. W tym celu zapytaliśmy respondentów m.in. o preferowane formy spędzania wolnego czasu (w sensie doboru towarzystwa), o czas poświęcany najbliższej rodzinie, dalszym krewnym oraz przyjaciółom i znajomym, a ponadto - o istnienie osób, na które zawsze mogą liczyć, oraz o poczucie wyalienowania i samotności.

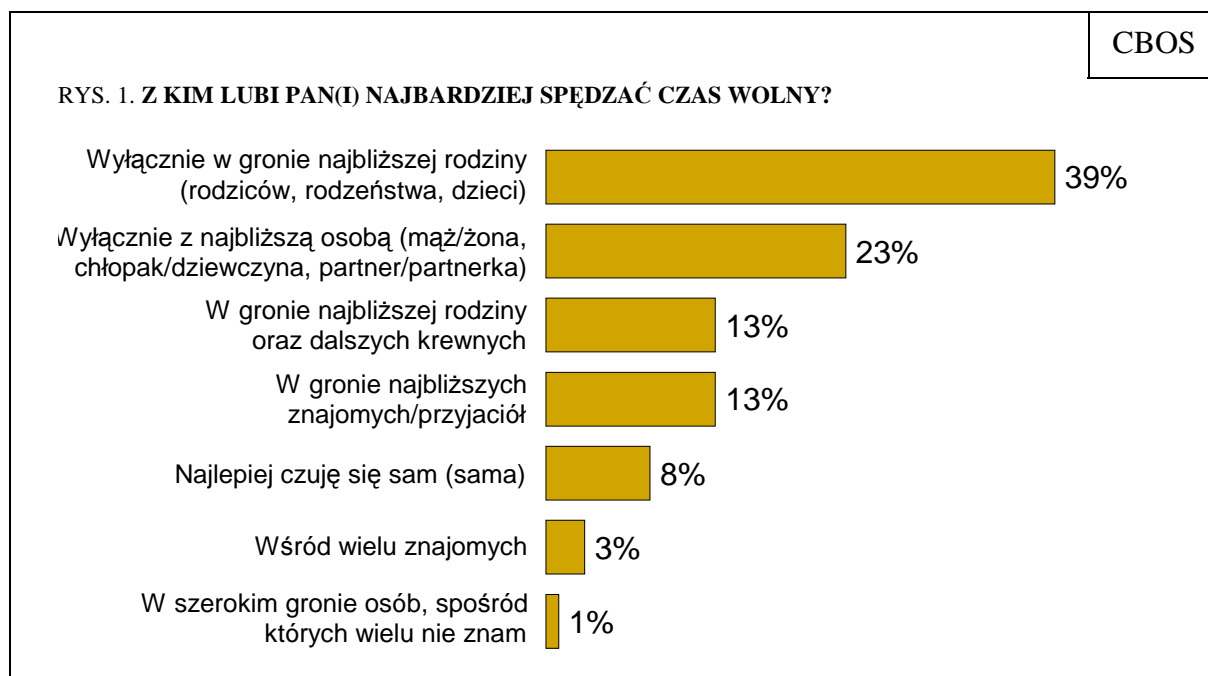
---

¹ Problem ten dostrzegalny jest już na poziomie potocznej obserwacji. W 1999 roku aż 63% Polaków osobiście odczuwało pogarszanie się relacji z innymi ludźmi, twierdząc, że po 1980 roku ludzie w Polsce mają dla siebie mniej czasu, stali się bardziej interesowni, skupieni na własnych sprawach itp. Zob. komunikat CBOS „Czy grozi nam samotność w tłumie?”, listopad 1999.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (185) zrealizowano w dniach 13-16 października 2005 roku na liczącej 1003 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

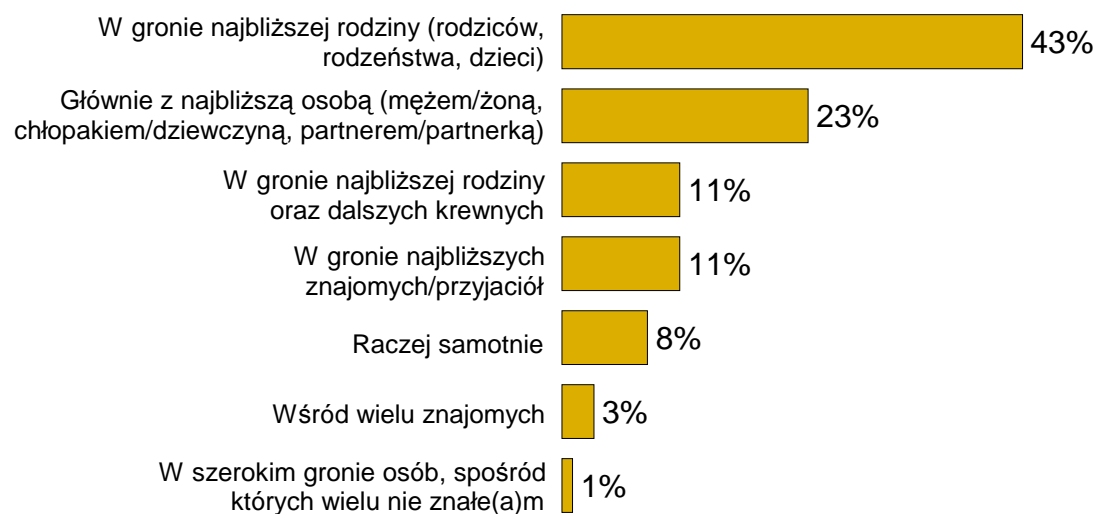
PREFEROWANE I REALIZOWANE SPOSOBY SPĘDZANIA WOLNEGO CZASU

Osoby, z którymi Polacy najchętniej spędzają czas wolny, to przede wszystkim najbliższa rodzina, a więc rodzice, rodzeństwo, dzieci. Takie towarzystwo preferuje 39% ankietowanych. Niemal co czwarty (23%) najchętniej przebywa wyłącznie w towarzystwie najbliższej osoby - swojego partnera. Zarówno z najbliższą rodziną, jak i dalszymi krewnymi najbardziej lubi spędzać czas wolny co ósmy respondent (13%). Taka sama liczebnie grupa najlepiej czuje się w towarzystwie bliskich znajomych i przyjaciół. Najmniej popularne są zbiorowe formy spędzania wolnego czasu - wśród znajomych (3%) bądź obcych (1%). Jeden na dwunastu ankietowanych (8%) najlepiej czuje się sam.

Z deklaracji respondentów wynika, że w ciągu ostatniego roku najliczniejsza grupa (43%) swój wolny czas spędzała głównie w gronie najbliższej rodziny (rodziców, rodzeństwa, dzieci), niemal co czwarty (23%) przebywał przede wszystkim w towarzystwie swojego partnera/partnerki, a co dziewiąty (11%) w szerszym gronie rodzinnym. Tyle samo respondentów (11%) odpoczywało głównie wśród bliskich znajomych lub przyjaciół, a jeden na dwunastu (8%) swój wolny czas spędzał raczej samotnie. Nieliczni (łącznie 4%) przebywali zwykle w większym gronie - wśród znajomych lub obcych.

RYS. 2. W JAKI SPOSÓB W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY NAJCZĘŚCIEJ SPĘDZAŁ(A) PAN(I) SWÓJ WOLNY CZAS?

Jak się okazuje, dla większości badanych preferowany sposób spędzania wolnego czasu (w sensie doboru towarzystwa) jest równoznaczny z faktyczną formą wypoczynku w ostatnich dwunastu miesiącach. Ci, którzy najlepiej czują się sami, w większości (59%) tak właśnie spędzali czas wolny w ostatnim roku. Trzy czwarte preferujących przebywanie wyłącznie w towarzystwie najbliższej osoby odpoczywało głównie w ten sposób, a 80% tych, dla których najbardziej odpowiednim towarzystwem jest najbliższa rodzina, najczęściej z nią spędzało w ciągu ostatniego roku swój wolny czas.

Odpoczynek w liczonym towarzystwie okazuje się mało popularny zarówno na poziomie preferencji, jak i realizacji. Jest on typowy przede wszystkim dla najmłodszych respondentów - głównie uczących się i studiujących.

Samotne spędzanie czasu wolnego stosunkowo najczęściej deklarują osoby najstarsze (powyżej 65 roku życia), kilka razy w tygodniu uczestniczące w praktykach religijnych bądź w ogóle niebiorące w nich udziału, badani z wykształceniem podstawowym, źle oceniający warunki materialne swojego gospodarstwa domowego oraz mieszkańcy wsi.

Na to, z kim Polacy spędzają czas wolny, wpływa też ich stan cywilny - samotnie odpoczywają głównie, co oczywiste, osoby owdowiałe, natomiast wypoczynek w większym gronie, wśród znajomych lub obcych, stosunkowo najczęściej wybierają panny i kawalerowie. Osoby pozostające w związku małżeńskim swój wolny czas spędzają przede wszystkim z partnerami oraz w gronie najbliższej rodziny.

CZAS DLA INNYCH

Pod względem intensywności kontaktów z innymi osobami ostatni rok nie wyróżniał się niczym szczególnym dla ponad połowy Polaków. Większość przyznała, że w ciągu minionych dwunastu miesięcy mniej więcej tyle samo czasu co wcześniej poświęcała zarówno swojej najbliższej rodzinie, jak i dalszym krewnym, a także przyjaciołom i znajomym.

W ostatnim roku respondenci stosunkowo więcej czasu niż wcześniej znaleźli dla swoich dzieci oraz współmałżonków. Ponad jedna czwarta badanych (28%) deklaruje, że w ciągu minionych dwunastu miesięcy częściej niż wcześniej poświęcała swój czas dzieciom, a jedna piąta (21%) - częściej przebywała ze swoją żoną bądź mężem.

Znaczny spadek intensywności kontaktów dotyczy natomiast pozostałych członków rodziny, jak również przyjaciół i znajomych. W ciągu ostatniego roku co czwarty badany miał mniej czasu niż wcześniej dla swoich rodziców (23%), przyjaciół (26%) oraz znajomych (28%). Co trzeci respondent (31%) rzadziej przebywał ze swoim rodzeństwem, a ponad dwie piąte (41%) zaniedbało w ostatnim roku kontakty z dalszymi krewnymi.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatniego roku poświęcał(a) Pan(i) ... mniej czy też więcej czasu niż wcześniej?	Mężowi/ żonie		Dzieciom		Rodzicom		Rodzeństwu		Dalszym krewnym		Przyjacio- łom		Znajomym, kolegom/ koleżankom	
	w procentach													
Zdecydowanie więcej niż wcześniej	11	21	12	28	7	17	4	10	1	5	4	12	2	11
Raczej więcej niż wcześniej	10		16		10		6		4		8		9	
Mniej więcej tyle samo co wcześniej	64		58		60		59		54		62		61	
Raczej mniej niż wcześniej	11	15	11	14	17	23	21	31	24	41	19	26	20	28
Zdecydowanie mniej niż wcześniej	4		3		6		10		17		7		8	

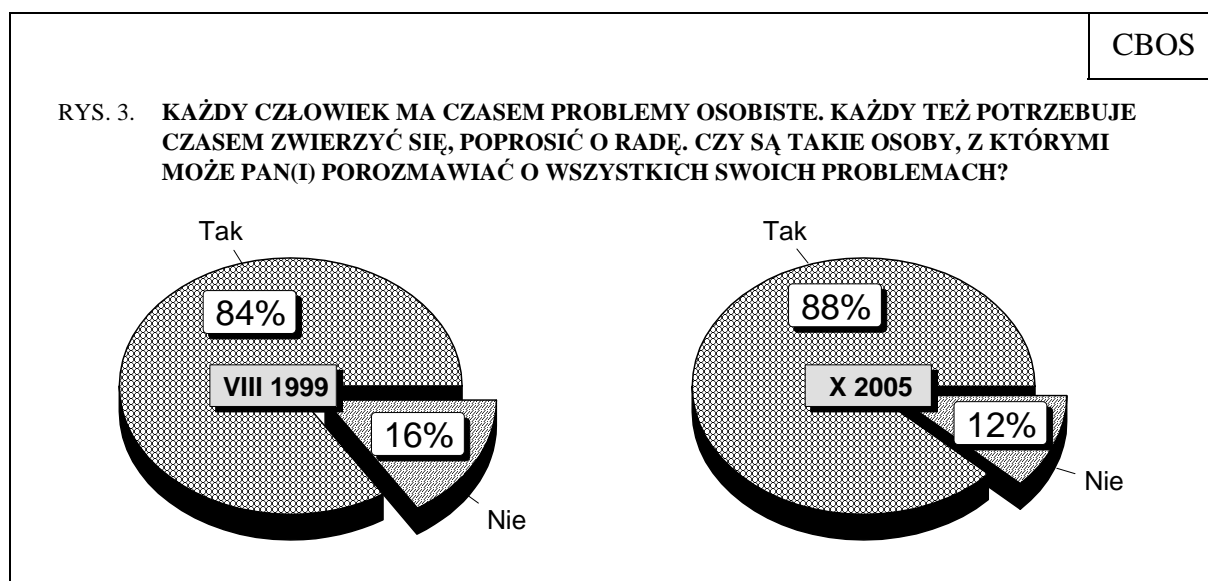
W analizie nie uwzględniono tych respondentów, których pytanie to nie dotyczyło

Znaczne ograniczenie czasu poświęcanego na spotkania i rozmowy z rodzicami, rodzeństwem, dalszymi krewnymi, jak również z przyjaciółmi i znajomymi w pewnym stopniu może potwierdzać tezę o stopniowym narastaniu izolacji społecznej i zamykaniu się

w kręgu wyłącznie najbliższych osób (dzieci, współmałżonka). Z drugiej jednak strony pocieszający jest fakt, że wobec wzrostu patologii rodzinnych Polacy mimo wszystko znajdują coraz więcej czasu dla swoich dzieci oraz partnerów.

NA KOGO MOŻNA LICZYĆ?

O samotności można mówić wtedy, gdy człowiek ma poczucie wyobcowania i opuszczenia, gdy w przypadku zaistnienia jakichkolwiek problemów nie ma osoby, której może się zwierzyć bądź poprosić o radę. Jak się okazuje, zdecydowana większość Polaków (88%) nie może narzekać na brak takich osób. Wciąż jednak co ósmy (12%) nie ma nikogo, kto mógłby go wysłuchać lub udzielić rady w trudnej sytuacji. Należy jednak zauważyć, że w ciągu ostatnich sześciu lat nieznacznie zmniejszył się (o 4 punkty) odsetek respondentów niemających tzw. bratniej duszy.

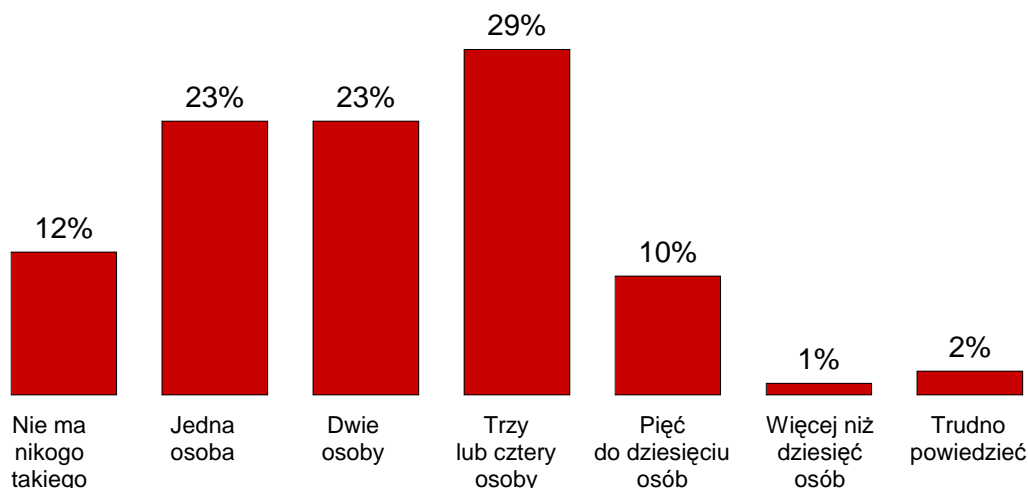

Dorosły Polak ma średnio dwie osoby, z którymi może porozmawiać o wszystkich swoich problemach. Jedna czwarta badanych (23%) może mówić wyłącznie o jednej takiej osobie. Tyle samo respondentów (23%) ma dwie bliskie osoby, niemal co trzeci (29%) wspomina o trzech lub czterech takich osobach, a co dziesiąty (10%) wymienia ich od pięciu do dziesięciu. Tylko nieliczni (1%) mogą w trudnych chwilach liczyć na psychiczne wsparcie więcej niż dziesięciu osób.

RYS. 4. KAŻDY CZŁOWIEK MA CZASEM PROBLEMY OSOBISTE. KAŻDY TEŻ POTRZEBUJE CZASEM ZWIERZYĆ SIĘ, POPROSIĆ O RADE. ILE JEST TAKICH OSÓB, Z KTÓRYMI MOŻE PAN(I) POROZMAWIAĆ O WSZYSTKICH SWOICH PROBLEMACH?

Średnia: 2 osoby

Osoby, na wsparcie których zawsze można liczyć, to w opinii badanych przede wszystkim członkowie najbliższej rodziny, a więc współmałżonkowie, rodzice, rodzeństwo oraz dzieci. Ci, którzy pozostają w związku małżeńskim i mają kogoś, z kim mogą porozmawiać o wszystkich swoich problemach, w zdecydowanej większości (83%) twierdzą, że jedną z takich osób, a często jedyną, jest współmałżonek. Ważną rolę w tym zakresie ciągle odgrywają rodzice (w trudnych sytuacjach bratnią duszę dostrzega w nich dwie piąte tych, którzy mają matkę bądź ojca), a także dzieci (co trzeci respondent mający potomstwo uważa, że to właśnie z nim może porozmawiać o wszystkich swoich problemach). Duże znaczenie w trudnych chwilach ankietowani przypisują ponadto swoim przyjaciołom (30%) oraz rodzeństwu (28%). Należy zauważyć, że od 1999 roku znaczenie przyjaciół w tej kwestii wyraźnie wzrosło (z 20% do 29%).

Podobnie jak przed sześcioma laty, do osób mogących udzielić wsparcia w trudnej sytuacji życiowej respondenci najrzadziej zaliczają sąsiadów (6%), dalszych krewnych (5%), teściów oraz rodzeństwo współmałżonka (po 3%), a także księdza i lekarza (po 1%) - liczenie na pomoc tych osób w trudnych chwilach nawet minimalnie się zmniejszyło.

Tabela 2

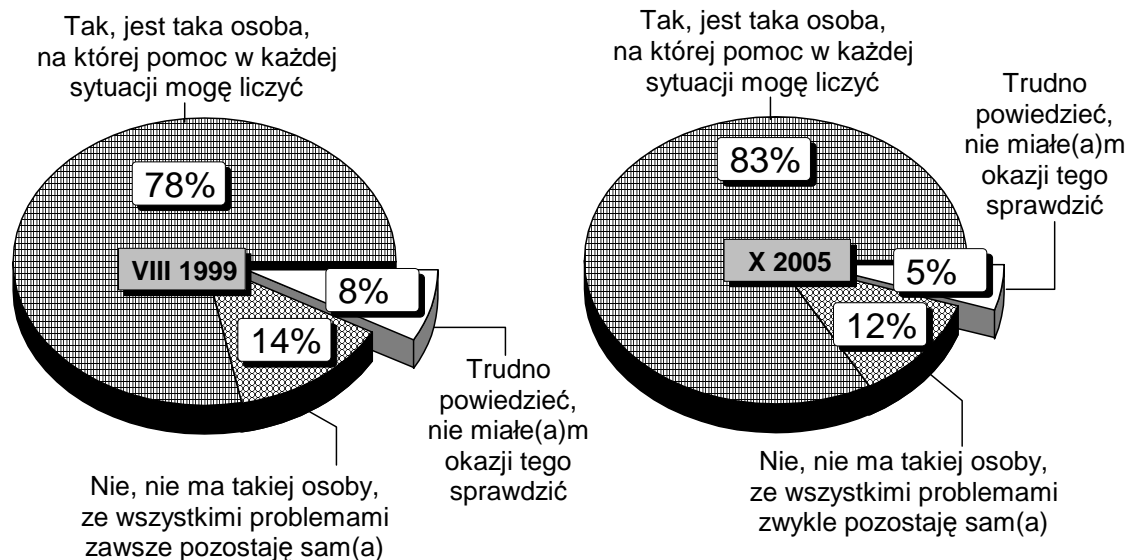
Kto to jest? Proszę wymienić nie więcej niż trzy najważniejsze osoby	Odpowiedzi ankietowanych, którzy deklarują, że w trudnych sytuacjach mają oparcie psychiczne	
	VIII 1999 (N=860)	X 2005 (N=839)
	w procentach	
Współmałżonek	59	53 (83) *
Przyjaciół/przyjaciółka	20	29 (30)
Ojciec/matka	35	28 (42)
Siostra/brat	30	25 (28)
Dzieci	28	25 (35)
Kolega/koleżanka z pracy/szkoły	13	11 (11)
Mój partner - dziewczyna/chłopak	8	10
Sąsiad sąsiadka	7	6
Ktoś z dalszej rodziny	8	5
Siostra/brat żony/męża	5	3
Teść/teściowa	4	3
Ksiądz	3	1
Lekarz	2	1
Ktoś inny	3	2

* Odsetki podane w nawiasach odnoszą się wyłącznie do tych respondentów, którzy faktycznie mają poszczególnych członków rodziny oraz przyjaciół

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wymienić trzy osoby

W ciągu ostatnich sześciu lat wzrosła (z 78% do 83%) liczba respondentów przekonanych, że jest ktoś, na kogo mogą liczyć w każdej sytuacji. Nadal jednak co ósmy (12%) deklaruje, że ze wszystkimi problemami zwykle pozostaje sam i gdyby znalazł się w sytuacji, kiedy nagle wszystko się wali, np. brakuje pieniędzy, nie wiezie się w pracy albo w domu, nie wychodzą plany i nic się nie układa, to nie mógłby liczyć na niczyją pomoc, radę ani pożyczkę.

RYS. 5. KAŻDEMU ZDARZA SIĘ CZASEM ZNALEŹĆ SIĘ W SYTUACJI, KIEDY NAGLE WSZYSTKO SIĘ WALI, NP. BRAKUJE PIENIĘDZY, NIE WIEDZIE SIĘ W PRACY ALBO W DOMU, NIE WYCHODZĄ PLANY, NIC SIĘ NIE UKŁADA. CZY JEST KTOŚ, NA KOGO MOŻE PAN(I) LICZYĆ W KAŻDEJ SYTUACJI, KTO NIE ODMÓWI PANU(I) POMOCY, RADY, POŻYCZKI ITP.?

Wprawdzie w ostatnich latach nieco zwiększył się odsetek tych, którzy nie czują się opuszczeni w trudnych sytuacjach i mają świadomość, że zawsze mogą liczyć na czyjąś pomoc, jednak wyraźnie zmalała przeciętna liczba osób, które zdaniem respondentów na pewno nie odmówią tej pomocy, rady czy nawet pożyczki, gdy znajdzie taka potrzeba. W 1999 roku dorosły Polak mógł liczyć na bezinteresowną pomoc średnio trzech osób, obecnie już tylko dwóch. Ogólnie, według deklaracji badanych, prawie jedna czwarta z nich (23%, wzrost o 13 punktów) może wskazać wyłącznie jedną taką osobę, prawie tyle samo (22%) wymienia dwie osoby, a co czwarty (26%) - trzy lub cztery. Jedyne co dziewiąty ankietowany (11%, spadek o 8 punktów) twierdzi, że w trudnej sytuacji życiowej może liczyć na pomoc od pięciu do dziesięciu osób, a tylko nieliczni (1%) mogą oczekiwać takiego wsparcia od więcej niż dziesięciu osób.

Tabela 3

Na pomoc ilu osób może lub mógłby (mogłaby) Pan(i) liczyć, gdyby zaistniała taka (opisana w poprzednim pytaniu) sytuacja?	VIII 1999	X 2005
	w procentach	
Na nikogo nie mogę liczyć	14	12
Mogę liczyć na pomoc jednej osoby	10	23
Dwóch osób	20	22
Trzech lub czterech osób	25	26
Pięciu do dziesięciu osób	19	11
Powyżej dziesięciu osób	2	1
Trudno powiedzieć	10	5
Średnia	3 osoby	2 osoby

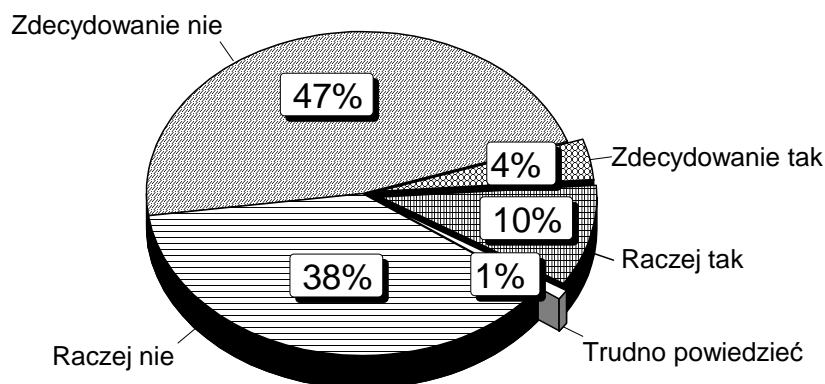
Kobiety nieco częściej niż mężczyźni deklarują, że w trudnej sytuacji życiowej mają na kogo liczyć. Przekonanie takie częściej wyrażają respondenci najmłodszy niż osoby w średnim wieku i starsze. Również nieco częściej deklaracje takie składają badani mieszkający w największych aglomeracjach niż mieszkańcy wsi oraz małych i średnich miast, a osoby z wykształceniem średnim i wyższym stosunkowo częściej niż respondenci mający wykształcenie podstawowe oraz zasadnicze zawodowe. Poczucie osamotnienia w trudnych sytuacjach życiowych związane jest również z subiektywną oceną własnych warunków materialnych. Dwukrotnie częściej deklarują je respondenci określający sytuację materialną swojego gospodarstwa domowego jako złą, niż ci, którzy oceniają ją dobrze (zobacz tabele aneksowe).

POCZUCIE OSAMOTNIENIA

Ogromna większość Polaków (85%) deklaruje, że nie czuje się osamotniona, w tym niemal połowa (47%) - twierdzi tak zdecydowanie. Do permanentnego poczucia osamotnienia przyznaje się 14% badanych, w tym tylko 4% wyraźnie to podkreśla.

CBOS

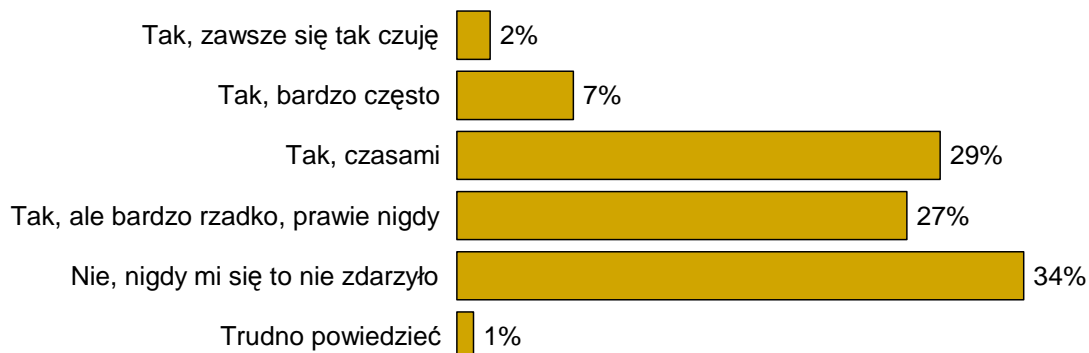
RYS. 6. CZY, OGÓLNIIE RZECZ BIORĄC, CZUJE SIĘ PAN(I) OSAMOTNIONY(A) CZY TEŻ NIE?

Mimo że stosunkowo niewielu Polaków ma poczucie osamotnienia, blisko dwie trzecie (65%) twierdzi, że zdarzają się sytuacje, kiedy mimo wszystko odczuwa samotność. Bardzo często lub zawsze dotyka ona co jedenastego respondenta (9%), czasami - prawie co trzeciego (29%), a bardzo rzadko - więcej niż co czwartego (27%). Uczucie osamotnienia jest zupełnie obce jedynie jednej trzeciej badanych (34%).

CBOS

RYS. 7. CZY ZDARZAJĄ SIĘ PANU(I) SYTUACJE, W KTÓRYCH, MIMO IŻ DOKOŁA SĄ RÓŻNI LUDZIE, CZUJE SIĘ PAN(I) OSAMOTNIONY(A)?

Poczucia osamotnienia stosunkowo częściej niż inni doświadczają najstarsi badani, zwłaszcza mający 65 lat i więcej. Częstość występowania takich sytuacji jest ponadto odwrotnie proporcjonalna do wykształcenia oraz subiektywnej oceny własnego statusu materialnego. Im lepiej wykształceni są respondenci oraz im lepiej oceniają warunki materialne swojego gospodarstwa domowego, tym rzadziej deklarują zarówno permanentne, jak i czasowe poczucie osamotnienia. Ze względu na religijność badanych - zjawisko osamotnienia dotyczy głównie osób w ogóle niepraktykujących. Należy jednak zaznaczyć, że tuż za nimi plasują się ci, którzy kilka razy w tygodniu uczestniczą w praktykach religijnych (zobacz tabele aneksowe).

Poczucie osamotnienia związane jest przede wszystkim ze stanem cywilnym respondentów. Najczęściej doświadczają go wdowy i wdowcy - jedna czwarta z nich (25%) bardzo często lub nawet zawsze czuje się samotna. W dalszej kolejności są to osoby rozwiedzione lub będące w separacji - co piąty badany z tej grupy (19%) bardzo często odczuwa samotność. Najrzadziej zaś, jak wynika z deklaracji ankietowanych, osamotnione czują się osoby pozostające w związku małżeńskim.

Tabela 4

Jak często zdarzają się Panu(i) sytuacje, w których, mimo iż dookoła są różni ludzie, czuje się Pan(i) osamotniony(a)?	Kawaler/panna	Żonaty/mężatka	Rozwiedziony(a) lub w separacji	Wdowiec/wdowa
	w procentach			
Zawsze lub bardzo często	8	5	19	25
Czasami	30	28	38	37
Bardzo rzadko	31	27	19	20
Nigdy	31	40	24	18

★

★

★

Teza, że żyjemy w społeczeństwie, które wraz z szybkimi zmianami i rozwojem nowych technologii „produkuje” samotność, nie znajduje w Polsce wyraźnego odzwierciedlenia, gdyż, jak się okazuje, poczucie osamotnienia dotyka jedynie 14% ogółu

badanych, z czego znaczną część stanowią osoby starsze i owdowiałe. Ogromna większość Polaków (88%) przyznaje, że ma kogoś, komu może się zwierzyć z własnych problemów i poprosić o radę, a niewiele mniejsza liczebnie grupa (83%) może liczyć na pomoc w każdej sytuacji. Niepokoi jednak pogłębiający się proces społecznej izolacji. Wyrażna jest bowiem tendencja do zamykania się i ograniczania kontaktów wyłącznie do najbliższych osób (współmałżonka oraz dzieci). Coraz mniej czasu znajdujemy dla przyjaciół, znajomych, a także dla rodziców i rodzeństwa. Pierwsze skutki tego procesu widoczne są w ewidentnie malejącej liczbie osób, na których pomoc możemy liczyć w trudnej sytuacji życiowej. Istnieje zatem niebezpieczeństwo, że wraz z dalszym pogłębianiem się procesu społecznej izolacji wzrastać będzie wśród Polaków również poczucie osamotnienia.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Z kim lubi Pan(i) najbardziej spędzać czas wolny? 1 - Najlepiej czuję się sam (sama); 2 - Wyłącznie z najbliższą osobą (mąż/żona, chłopak/dziewczyna, partner/partnerka); 3 - Wyłącznie w gronie najbliższej rodziny (rodziców, rodzeństwa, dzieci); 4 - W gronie najbliższej rodziny oraz dalszych krewnych; 5 - W gronie najbliższych znajomych/przyjaciół; 6 - Wśród wielu znajomych; 7 - W szerokim gronie osób, spośród których wielu nie znam

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	Liczba osób
Ogółem	8	23	39	13	13	3	1	996
Płeć								
Mężczyźni	7	27	36	11	13	4	2	441
Kobiety	9	18	43	16	12	2	1	498
Wiek								
18-24 lat	6	32	18	8	28	4	4	144
25-34	3	25	39	11	18	4	0	167
35-44	5	18	53	14	7	1	2	147
45-54	3	17	47	17	10	4	1	190
55-64	8	25	43	15	5	2	2	122
65 lat i więcej	20	21	37	15	6	1	0	169
Miejsce zamieszkania								
Wieś	10	21	45	12	10	2	1	353
Miasto do 20 tys.	5	25	41	13	11	3	2	120
20-100 tys.	8	25	33	15	13	3	2	179
101-500 tys.	7	19	41	16	14	1	1	166
501 tys.i więcej mieszk.	4	25	34	12	17	6	2	120
Wykształcenie								
Podstawowe	13	21	45	9	10	2	1	274
Zasadnicze zawodowe	8	24	42	14	9	2	2	239
Średnie	6	23	36	14	15	4	1	326
Wyższe	0	24	31	23	18	1	2	100
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	2	19	28	24	24	2	2	57
Prac.umysł.niż.szczebła	2	21	43	18	13	3	0	95
Pracownicy fiz.- umysł.	1	36	38	10	8	4	3	71
Robotnicy wykwalifikowani	4	21	50	8	12	4	1	75
Robotnicy niewykwalifik.	11	32	34	11	9	2	1	52
Rolnicy	8	24	48	13	6	1	0	49
Pracujący na własny rach.	0	22	43	10	26	0	0	25
Bierni zawodowo								
Renciści	8	15	50	14	9	2	2	101
Emeryci	16	22	38	16	6	2	1	196
Uczniowie i studenci	5	24	13	4	40	9	4	72
Bezrobotni	10	21	42	14	10	3	1	107
Gospodynie domowe i inni	4	22	56	18	0	0	0	39
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	2	16	48	20	11	1	1	140
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	4	27	35	13	16	3	2	70
sekt. pryw. poza rolnict.	3	31	36	9	16	4	2	165
prywatnym gosp. rolnym	8	26	48	12	5	1	0	60
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	5	20	53	11	7	1	2	110
301-500	6	20	48	12	11	2	2	170
501-900	10	23	36	14	13	2	2	211
901-1200	5	30	34	14	9	7	1	88
Powyżej 1200 zł	7	22	31	19	16	4	2	51
Ocena własnych war. mater.								
Złe	11	19	45	12	10	2	2	293
Średnie	7	22	38	16	13	3	1	409
Dobre	5	29	37	12	14	2	1	237
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	16	13	39	20	10	2	0	66
Raz w tygodniu	7	25	42	15	10	1	1	489
1-2 razy w miesiącu	6	21	40	15	17	2	0	164
Kilka razy w roku	9	28	35	10	12	3	2	179
W ogóle nie uczestniczy	12	13	36	5	22	9	4	99
Poglądy polityczne								
Lewica	9	23	35	12	17	2	3	154
Centrum	6	24	39	15	12	3	1	278
Prawica	6	21	37	16	15	4	1	264
Trudno powiedzieć	11	22	48	10	6	2	0	241

Tabela 2. W jaki sposób w ciągu ostatnich 12 miesięcy najczęściej spędzał(a) Pan(i) swój wolny czas? 1 - Raczej samotnie; 2 - Głównie z najbliższą osobą (mężem/żoną, chłopakiem/dziewczyną, partnerem/partnerką); 3 - W gronie najbliższej rodziny (rodziców, rodzeństwa, dzieci); 4 - W gronie najbliższej rodziny oraz dalszych krewnych; 5 - W gronie najbliższych znajomych/przyjaciół; 6 - Wśród wielu znajomych; 7 - W szerokim gronie osób, spośród których wielu nie zna(a)m

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	Liczba osób
Ogółem	8	23	43	11	11	3	1	998
Płeć								
Mężczyźni	8	30	38	8	11	3	2	441
Kobiety	8	17	49	13	10	2	1	499
Wiek								
18-24 lat	7	30	20	7	22	9	4	145
25-34	3	28	44	9	14	2	0	167
35-44	5	17	56	16	4	1	2	148
45-54	4	18	51	15	9	3	1	190
55-64	9	27	46	8	8	1	0	122
65 lat i więcej	19	21	43	10	7	0	0	167
Miejsce zamieszkania								
Wieś	10	23	47	10	7	2	1	353
Miasto do 20 tys.	6	28	36	14	10	3	3	120
20-100 tys.	6	21	37	13	17	4	1	179
101-500 tys.	6	18	52	11	11	2	1	168
501 tys.i więcej mieszk.	9	27	39	8	10	5	1	119
Wykształcenie								
Podstawowe	13	21	46	7	10	2	1	275
Zasadnicze zawodowe	5	23	47	14	7	3	1	239
Średnie	6	23	41	10	14	4	1	326
Wyższe	4	29	35	16	12	1	2	100
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	2	29	39	14	10	4	2	59
Prac.umysł.niż.szczebła	6	20	47	11	12	4	0	95
Pracownicy fiz.- umysł.	0	45	36	14	2	1	2	71
Robotnicy wykwalifikowani	5	21	42	13	14	6	0	75
Robotnicy niewykwalifik.	14	40	26	11	4	2	2	52
Rolnicy	3	31	49	8	9	0	0	49
Pracujący na własny rach.	0	17	67	4	12	0	0	25
Bierni zawodowo								
Renciści	15	17	48	9	9	1	1	101
Emeryci	15	22	47	10	7	0	0	195
Uczniowie i studenci	3	21	13	4	36	15	8	72
Bezrobotni	8	16	50	16	9	2	0	107
Gospodynie domowe i inni	1	7	74	13	3	0	2	40
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	5	19	50	15	8	1	2	141
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	5	33	35	11	8	7	1	70
sekt. pryw. poza rolnict.	3	35	36	11	10	4	1	165
prywatnym gosp. rolnym	5	33	45	8	8	0	0	60
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	3	17	60	10	6	3	1	111
301-500	9	18	51	8	11	2	2	170
501-900	11	23	40	13	10	1	1	210
901-1200	4	32	38	12	8	6	0	88
Powyżej 1200 zł	9	32	32	10	13	3	2	51
Ocena własnych war. mater.								
Złe	12	20	48	9	9	2	1	293
Średnie	7	21	44	13	11	3	1	410
Dobre	4	31	38	10	11	4	2	237
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	15	11	49	14	8	2	1	68
Raz w tygodniu	6	24	46	12	9	2	1	488
1-2 razy w miesiącu	8	24	43	12	9	4	1	164
Kilka razy w roku	5	28	38	10	14	4	1	179
W ogóle nie uczestniczy	22	15	32	7	15	7	3	99
Poglądy polityczne								
Lewica	7	24	38	11	15	4	2	154
Centrum	6	25	43	14	9	3	1	277
Prawica	7	22	43	11	14	2	1	265
Trudno powiedzieć	12	22	49	8	6	2	1	242

Tabela 3. Każdy człowiek ma czasem problemy osobiste. Każdy też potrzebuje czasem zwierzyć się, poprosić o radę. Czy są takie osoby, z którymi może Pan(i) porozmawiać o wszystkich swoich problemach?
(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	88	12	981
Płeć			
Mężczyźni	85	15	431
Kobiety	91	9	491
Wiek			
18-24 lat	93	7	142
25-34	87	13	165
35-44	90	10	142
45-54	92	8	190
55-64	83	17	119
65 lat i więcej	84	16	163
Miejsce zamieszkania			
Wieś	86	14	341
Miasto do 20 tys.	92	8	117
20-100 tys.	90	10	179
101-500 tys.	90	10	166
501 tys.i więcej mieszk.	87	13	120
Wykształcenie			
Podstawowe	86	14	269
Zasadnicze zawodowe	86	14	235
Średnie	91	9	319
Wyższe	91	9	99
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	91	9	59
Prac.umysł.niż.szczebła	91	9	92
Pracownicy fiz.- umysł.	92	8	71
Robotnicy wykwalifikowani	86	14	74
Robotnicy niewykwalifik.	90	10	52
Rolnicy	91	9	44
Pracujący na własny rach.	97	3	25
Bierni zawodowo			
Renciści	89	11	97
Emeryci	83	17	191
Uczniowie i studenci	96	4	71
Bezrobotni	85	15	107
Gospodynie domowe i inni	85	15	40
Pracuje w:			
inst. państw., publicznej	91	9	139
spółce właścicieli			
prywatnych i państwa	94	6	70
sekt. pryw. poza rolnict.	89	11	163
prywatnym gosp. rolnym	89	11	54
Dochody na jedną osobę			
Do 300 zł	91	9	110
301-500	87	13	167
501-900	90	10	208
901-1200	83	17	86
Powyżej 1200 zł	89	11	51
Ocena własnych war. mater.			
Złe	85	15	291
Średnie	89	11	396
Dobre	91	9	234
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	89	11	68
Raz w tygodniu	90	10	480
1-2 razy w miesiącu	88	12	160
Kilka razy w roku	85	15	175
W ogóle nie uczestniczy	81	19	97
Poglądy polityczne			
Lewica	90	10	151
Centrum	90	10	275
Prawica	90	10	264
Trudno powiedzieć	84	16	230

Tabela 4. Każdemu zdarza się czasem znaleźć się w sytuacji, kiedy nagle wszystko się wali, np. brakuje pieniędzy, nie wiedzie się w pracy albo w domu, nie wychodzą plany, nic się nie układa. Czy jest ktoś, na kogo może Pan(i) liczyć w każdej sytuacji, kto nie odmówi Panu(i) pomocy, rady, pożyczki itp.? 1 - Tak, jest taka osoba, na której pomoc w każdej sytuacji mogę liczyć; 2 - Nie, nie ma takiej osoby, ze wszystkimi problemami zwykle pozostaję sam(a); 3 - Trudno powiedzieć, nie miał(a)m okazji tego sprawdzić

(%)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	83	12	5	1003
Płeć				
Mężczyźni	81	13	6	442
Kobiety	86	10	4	501
Wiek				
18-24 lat	91	4	5	145
25-34	89	5	6	168
35-44	80	15	5	148
45-54	83	13	4	190
55-64	77	18	5	123
65 lat i więcej	81	14	5	169
Miejsce zamieszkania				
Wieś	80	11	8	353
Miasto do 20 tys.	82	14	4	120
20-100 tys.	86	12	2	180
101-500 tys.	84	13	4	170
501 tys. i więcej mieszk.	91	7	2	120
Wykształcenie				
Podstawowe	78	16	5	275
Zasadnicze zawodowe	80	14	6	241
Średnie	88	7	5	326
Wyższe	90	7	2	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	93	5	2	59
Prac. umysł. niż. szczebla	91	7	2	95
Pracownicy fiz.- umysł.	92	5	3	71
Robotnicy wykwalifikowani	83	11	7	75
Robotnicy niewykwalifik.	87	11	2	52
Rolnicy	70	16	14	49
Pracujący na własny rach.	79	21	0	25
Bierni zawodowo				
Renciści	83	11	5	101
Emeryci	80	15	5	196
Uczniowie i studenci	91	4	5	72
Bezrobotni	75	19	6	109
Gospodynie domowe i inni	83	11	6	40
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	91	7	2	141
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	87	9	4	70
sekt. pryw. poza rolnict.	88	9	4	165
prywatnym gosp. rolnym	72	14	14	60
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	79	18	3	111
301-500	81	13	6	170
501-900	88	9	3	212
901-1200	84	9	7	88
Powyżej 1200 zł	89	5	6	51
Ocena własnych war. mater.				
Złe	79	16	5	296
Średnie	84	11	5	410
Dobre	88	7	5	237
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	81	16	3	68
Raz w tygodniu	84	10	6	492
1-2 razy w miesiącu	82	13	5	164
Kilka razy w roku	83	10	7	179
W ogóle nie uczestniczy	81	17	1	99
Poglądy polityczne				
Lewica	80	15	4	154
Centrum	87	9	4	279
Prawica	86	12	3	265
Trudno powiedzieć	80	11	9	242

Tabela 5. Czy, ogólnie rzecz biorąc, czuje się Pan(i) osamotniony(a) czy też nie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	14	85	1	1002
Płeć				
Mężczyźni	13	86	1	441
Kobiety	14	84	2	501
Wiek				
18-24 lat	11	87	2	145
25-34	9	91	0	168
35-44	13	85	3	148
45-54	9	89	2	189
55-64	16	84	0	123
65 lat i więcej	24	75	1	169
Miejsce zamieszkania				
Wieś	14	84	2	353
Miasto do 20 tys.	9	91	0	120
20-100 tys.	12	86	2	180
101-500 tys.	17	82	1	170
501 tys. i więcej mieszk.	13	86	1	120
Wykształcenie				
Podstawowe	20	78	2	275
Zasadnicze zawodowe	12	86	1	240
Średnie	12	87	1	326
Wyższe	4	95	1	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	7	92	2	59
Prac.umysł.niż.szczegła	8	91	1	95
Pracownicy fiz.- umysł.	11	89	0	71
Robotnicy wykwalifikowani	9	90	1	75
Robotnicy niewykwalifik.	9	91	0	51
Rolnicy	9	87	4	49
Pracujący na własny rach.	3	97	0	25
Bierni zawodowo				
Renciści	28	72	0	101
Emeryci	19	79	2	196
Uczniowie i studenci	8	88	4	72
Bezrobotni	19	81	0	109
Gospodynie domowe i inni	0	96	4	40
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	8	91	1	141
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	11	89	0	70
sekt. pryw. poza rolnict.	6	93	1	165
prywatnym gosp. rolnym	12	85	3	60
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	13	85	3	111
301-500	11	89	0	170
501-900	15	83	2	212
901-1200	11	88	1	88
Powyżej 1200 zł	9	91	0	51
Ocena własnych war. mater.				
Złe	20	78	2	296
Średnie	13	85	1	410
Dobre	6	93	1	237
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	20	77	3	68
Raz w tygodniu	12	86	2	492
1-2 razy w miesiącu	14	85	1	163
Kilka razy w roku	10	90	0	179
W ogóle nie uczestniczy	25	71	4	99
Poglądy polityczne				
Lewica	13	87	0	154
Centrum	10	89	1	278
Prawica	13	85	2	265
Trudno powiedzieć	19	79	3	242

Tabela 6. Czy zdarzają się Panu(i) sytuacje, w których, mimo iż dookoła są różni ludzie, czuje się Pan(i) osamotniony(a)? 1 - Tak, zawsze i bardzo często (łącznie); 2 - Tak, czasami; 3 - Tak, ale bardzo rzadko, i nigdy mi się to nie zdarzyło (łącznie)

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	29	61	1	1003
Płeć					
Mężczyźni	7	27	65	1	442
Kobiety	10	32	56	2	501
Wiek					
18-24 lat	7	29	63	1	145
25-34	5	35	60	0	168
35-44	9	28	60	2	148
45-54	5	28	66	1	190
55-64	10	28	61	1	123
65 lat i więcej	15	28	54	2	169
Miejsce zamieszkania					
Wieś	9	29	61	1	353
Miasto do 20 tys.	5	25	68	2	120
20-100 tys.	8	29	60	3	180
101-500 tys.	10	36	54	1	170
501 tys. i więcej mieszk.	10	28	61	1	120
Wykształcenie					
Podstawowe	14	31	53	2	275
Zasadnicze zawodowe	8	23	69	1	241
Średnie	5	32	62	1	326
Wyższe	5	37	57	1	101
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	5	36	57	2	59
Prac. umysł. niż. szczebla	2	37	61	0	95
Pracownicy fiz.- umysł.	3	24	71	2	71
Robotnicy wykwalifikowani	1	23	74	1	75
Robotnicy niewykwalifik.	11	24	64	2	52
Rolnicy	0	25	73	2	49
Pracujący na własny rach.	0	20	80	0	25
Bierni zawodowo					
Renciści	19	28	52	1	101
Emeryci	11	32	54	3	196
Uczniowie i studenci	12	19	67	1	72
Bezrobotni	13	39	48	0	109
Gospodynie domowe i inni	3	33	64	0	40
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	4	32	63	1	141
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	4	23	74	0	70
sekt. pryw. poza rolnict.	3	27	68	2	165
prywatnym gosp. rolnym	3	27	68	1	60
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	10	26	62	1	111
301-500	8	35	56	1	170
501-900	10	27	60	3	212
901-1200	5	36	59	0	88
Powyżej 1200 zł	3	31	66	0	51
Ocena własnych war. mater.					
Złe	16	34	48	1	296
Średnie	5	31	62	2	410
Dobre	4	22	73	1	237
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	11	28	60	2	68
Raz w tygodniu	8	29	62	2	492
1-2 razy w miesiącu	9	32	59	1	164
Kilka razy w roku	7	26	66	1	179
W ogóle nie uczestniczy	11	37	51	1	99
Poglądy polityczne					
Lewica	7	28	64	1	154
Centrum	8	29	62	1	279
Prawica	7	31	61	1	265
Trudno powiedzieć	11	30	57	2	242